

לו הלבנות מכירה ומתנה ושליח ואפוטרופוס

הלבנות מכירה ומתנה ושליח ואפוטרופוס

דיני מכירה ומתנה ושליח ואפוטרופוס וכו' י"ז סעיפים א:

א אף על פי שאין המקח נגמר בדברים בלבד¹ ורשאי כל אחד מהם לחזור בו מן הדין ואפילו קללת מי שפרע אינו צריך לקבל אם לא נתן מעות² הרי החוזר בו ממחוסרי אמנה³ ואין רוח חכמים נוטה הימנו⁴ כי ראוי לאדם לעמוד בדברו⁵ כמו שכתוב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וגו'.

וירא שמים יש לו לקיים אפילו מחשבות לבו⁶ שאם חשב וגמר בלבו למכור לו בסכום זה והלה לא ידע ממחשבתו והוסף לו על סכום זה לא יקח ממנו כי אם סכום זה שגמר בלבו⁷ לקיים מה שכתוב⁸ ודובר אמת בלבבו. וכן הלוקח שגמר בלבו לקנות בסכום כך וכך אין לו לחזור בו⁹ (וכן כל כיוצא בזה בשאר דברים שבין אדם לחבירו יש לו לקיים מחשבות לבו אם גמר בלבו לעשות איוו טובה לחבירו ויש בידו לעשותה אבל צרכי עצמו¹⁰ כל שאין בהם סרך מצוה¹¹ אינו צריך לקיים אפילו מוצא שפתיו):

ב וכן מי שאמר לחבירו שיתן לו מתנה ולא נתן לו הרי זה ממחוסרי אמנה. כמה דברים אמורים במתנה מועמת שהרי סמכה דעתו¹² של מקבל כשהבטיחו¹³ אבל במתנה מרובה אין בה חסרון אמנה¹⁴ שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו עד שקנה אותם בדברים שהם נקנים בהם¹⁵.

ומחילה אינה צריכה קנין¹⁶. אלא אם כן היתה במעות שאז אף קנין אינו מועיל¹⁷.

ומכל מקום בשעה שאומר לו ליתן לו צריך לומר בדעת גמורה¹⁸ ולא יהא בדעתו לשנות¹⁹ כי לדבר אחד כפה ואחד בלב אסור²⁰ מן התורה²¹ שנאמר²² אפית צדק והין צדק יהיה

א סעיפים א' – מכירה ומתנה י"ז – שליח (במכירה).
מ"ז – אפוטרופוס.

ב ברייתא ב"מ סה, רע"א. מור ושולע"ם קפ"ב.

ג גמרא שם. מור ושולע"ם סי' רד סי' רמ"א שם סי"א.

ד רבי יוחנן בית מוס, א. מור ושולע"ם שם.

ה ברייתא גמרא שם נוה, א. מור ושולע"ם שם. רמ"א שם.

ו רואת שול"ת צנח צדק ה"מ סי' פב אות א.

ז רמב"ם הל' מכירה פ"ה הל' ח. מור ושולע"ם שם. רמ"א שם.

ח צנח"ג, גי' טו"ז שם ד"ה מוסוס הכי, מרדכי ב"מ פ"ד

רמז ש"ב, ששם תשובת מרד"ם מרומב"ר. דרכי משה

סי' רמז ס"ק ב. וראה לקמן סי' ס"ב (שרק איסור אחד כפה

ואחד בלב בזה מן התורה, מה שאין כן איסור זה). אמרי

עקב ביאורים ד"ה אין יודיל תורה (ג') סה ע' לו פתרו

הושן הלואה פ"א ס"ק לה.

ח ב"ב פ"א, א.

ט רמז נ"שם ורש"ם שם ד"ה רב ספרא. רש"י מבואר, כה,

א ד"ה רב ספרא בשם השאלות פ"ו ודו שאילתא לו.

י תהלים מ"ב, ב. גמרא שם. וכ"ה לעיל א"ח סי' קנ"ו ס"ב.

יא גמרא שם (הלוקח יקח). תהנות אשרי ב"ב פ"ה סי' כא.

יב וכ"ה לעיל א"ח שם.

יג מה שאין כן בשיש סרך מצוה, כדלקמן סי' ה' (בעדקה),

י"ד ובמ"א סי' תקס"ב ס"ק א' (בתענות). וראה גם לעיל

א"ח שם.

יד רב פ"א בית שש נ"מ, א. מור ושולע"ם סי' רד סי"ח.

טו רש"י שם ד"ה מודה. רמב"ם הל' מכירה פ"ו הל' ט.

טז רבי יוחנן שם, כדנפשי ליה רב פפא שם. מור ושולע"ם

שם.

יז רמב"ם שם. שולע"ם שם.

יח תוס' מנהדרין ג, א ד"ה צריכה קנין, ב"מ קוב, א ד"ה

חוזר. רמב"ם הל' מכירה פ"ה הל' א, והל' זכה ומתנה

פ"ט הל' ב. מור ושולע"ם סי' רמא ס"ב.

י"ט תוס' מנהדרין שם. מרדכי מנהדרין פ"א רמז תרפ"ב.

מנהר"ק שורש ק"א. רמ"א סי' רמא סוף ס"ב.

כ ירושלמי סוף שביעית. ר"ף ב"מ (כפ, ב). רא"ש שם

פ"ד סי' יב.

כא רש"י ב"מ שם ד"ה שלא דיבר.

כב אב"י ב"מ שם. רמב"ם הל' דעות פ"ב הל' ו'.

כג עיין במחמדות וברא"ש שם (דעיקר קרא אתא להא),

דוד"ק.

כד וקרא ית, לו. ברייתא שם.

הלכות מכירה ומתנה ושליח ואפוטרופוס לו

מה תלמוד לומר הין צדק והלא הין בכלל איפה? אלא שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק?¹⁰

ג. ורבים שאמרו לאדם אחד ליתן לו מתנה אפילו היא מתנה מרובה יש בה חסרון אמנה¹¹ כי לנבי רבים המתנה מרובה היא כמתנה מועמטת לחיד¹². ואם היו בהם שלשה ראשי הקהל¹³ מן הרין אינן יכולים לחזור בהם שכל מעשה הקהל אין צריך קנין?¹⁴ ד. וכל זה לעשיר אבל האומר ליתן לעני¹⁵ בין מתנה מועמטת בין מתנה מרובה אינו יכול לחזור בו מן הרין¹⁶ מפני שנעשה כנדר¹⁷. ואפילו גמר בלבו ליתן צריך לקיים מחשבתו כמו שיתבאר בהלכות צדקה¹⁸ (א):

קונטרס אחרון

(א) עיין גמרא¹⁹ המפריך מלוי²⁰ שהוא למעשרו כעני למעשרו (ועוד דלא משני שהלוי הוא עני). וזמגמרא זו למד המדרכי פ"ג דגיטין²¹ למתנות כהונה²², הובא בדרכי משה סימן ריד²³, ולא חילקו בין עשיר לעני²⁴, אך בהגהות מיימוניות פ"א מהלכות זכייה²⁵ לא כתב כן. וכ"מ במדרכי פ"ק הוהב"ש שהביא רמ"א סימן רמ"ג²⁶. וכ"מ בהדיא ברמ"א שם סיניף א' ע"ש ובסמ"ע²⁷ ובהגהות מדרכי²⁸. וכ"מ פשוט לשון הטור ושי"ע סי' קכ"ה²⁹. וכ"מ בירושלמי³⁰, דהא רב סבירא ליה³¹ דדברים אין בהם משום מחוסר אמנה אפילו במתנה מועמטת ואמאי לא הוצרכו לאמלוכי שמא יחזור בו ויתננו לאחר.

ועל כרחק צריך לומר³² דלא דמי כלל למעשר לוי עשיר שמצוה תלויה בהגן ולא בלוי בלבד, מה שאין כן בצדקה עיקר המצוה היא משום עניות העני ולא משום הממון שנחתייב בצדקה, שהרי אף מי שכבר הפריש תומס מממנו ואסור לו ליתן יותר³³, חייב לקיים מוצא שפתי משום שהוא

ואשתמשתיה מדיש ע"ז הב"י ביריד סוסיי רנח) שאם נדר ליתן חוב אף שאין בידו כלום). וזהו דמו הש"ך סי' רנג. ס"ק ב במ"ש עיין בתנ"ח בסמ"ע סי' ק"ג [1], ונדר"ף ר"פ שור שנגה ד' (ה', ב. במחלק ב"ל), ובליד סי' ר"ח לו. עיין שם בנחוקי יוסף (ת, א): ומינה מי שנדר לתת מלע לצדקה אף על פי שאינו כדור). וראה אמרי עקב ברארם ד"ה אינו יכול.

לג ירושלמי שם. שו"ע שם. וראה לקמן הל' גולה ס"א (שאמורתם לנבואה ב'). סמ"ע סי' קכה ס"ק כה.

לד הלכות אלו בשע"ר לא התנו לירדנו. וראה רמ"א י"ד סי' רנח סי"ג. לעיל סוף סי' ס"א (כשיש בו סדך מנחה). א"ח סי' קנ"ב (סמך מנחה, ובנינים שם). סי' תנו ס"ה (כמסור), בתרומה מועש, ובנינים שם).

כה שהיה י"ב לוגין ואפה ג' סאין ש"ן ע"ב לוגין (רש"י שם).

כו ברייתא שם. ר"ף ריא"ש שם. וראה לעיל א"ח סי' קנ"ב ס"ב לק"ש לכ' ע' 157 הערה 24.

כז הנהגות מדרכי ב"א פ"ו רנו תנח. שו"ע סי' רד ס"ב.

כח הנהגות מדרכי שם. סמ"ע שם סי' ק"ד (במעט רב').

כט הנהגות מדרכי שם. וראה לקמן הל' נקי גוף ונפש סמ"א.

ל הנהגות מדרכי שם. רמ"א סו"פ קמט.

לא ירושלמי ב"מ פ"ד ה"ב ר"ף שם (כמ, ב). מדרכי שם רנו שוב, ונ"ב רנו תנח. מור ושו"ע סי' קכה ס"ה. י"ד סי' רנח ס"ב. רמ"א אר"ז סו"פ נא.

לב עיין סמ"ע סי' רנח סי' ק"ד בתנ"ח, בשם המדרכי ב"א שם (דהיינו דוקא כשהיה בידו כשנדר).

ציונים לקונטרס אחרון

א כ"מ מט, א.
ב להוכיח שבמתנה מועמטת ה"ז מחוסר אמנה (אף שהלוי למעשרו כעני למעשרו).
ג רמז שפג. וראה גם תו"כ ב"ב קכג, ב ד"ה הכא. ד דהתיב מתנה מועמטת.
ה סי"ק ג.
ו נראה לכאורה רלא חשיב כנדר אלא כשנוטן בחור צדקה, ולא בחור מתנה.
ז אות ד (באיש ואשה שהתנו לתת מתנה לקרוביהם, והם עניים).
ח סי' ש"ב, בשם תשובת מהר"ם מרטנבורג (באשה שצוהה ליתן מתנה לבת אחותה, והיא עניה).

ט סיניף ב (ראובן שנדר מתנה לשלוהו של שמעון כ"ו).
י סי"ק ג.
יא קירושין רמז תקנז.
יב סיניף ב (ואם היה המקבל עני כ"ו).
יג כ"מ פ"ד ה"ב (רב מפקד לשמעהי כ"ו אם עני הוא ה"ב ליה מיד).
יד כ"מ מט, א.
טו הטעם שבישראל שאמר לבן לוי כ"ו יכול לחזור בו, ואין הבן לוי חשיב כעני.
טז כתובות ג, א. וכדלעיל א"ח סי' קנ"ב סי"ג, ורש"י וראה לק"ש כו ע' 221 הערה 39.

לח הלבנות מבירה ומתנה ושליח ואפוסרופוס

ה הרוצה למכור קרקע או בית¹⁷ וכאן שנים כל אחד מהם אומר אני אקח בדמים אלו ואין אחד מהם בעל המצר¹⁸ אם היה אחד מהם מיושבי עירו והשני מעיר אחרת¹⁹ בן עירו קודם²⁰. הן שניהם מיושבי עירו ואחד מהם שכנו שכנו קודם²¹. ואם השני הוא חבירו הרגיל עמו ושכנו אינו הרגיל עמו כלל חבירו קודם²². היה אחד מהם חבירו ואחד מהם קרובו חבירו קודם²³ שנאמר²⁴ טוב שכן קרוב מאח רחוק. אבל השאר כל אחד קרובו קודם²⁵. הן מהתלמד חכם שקודם אפילו לשכנו²⁶ וחבירו הרגיל אצלו. וכל קרובות אלו הן מצות חכמים לקיים מה שנאמר²⁷ ועשית הישר והטוב בעיני ה' אלהיך²⁸;

ו המוסר מעות או חפץ ליד חבירו ואמר לו הן זה לפלוני שאני נותן לו במתנה הרי זה כאילו אמר זכה לפלוני²⁹ וזכה לו בקבלתו כאילו קיבלו פלוני בעצמו שזוכן לאדם שלא בפניו³⁰ ושוב אינו יכול לחזור בו³¹ מן הדין. ואם בא לחזור בו ולגמלו מידו לא יתנו לו אלא אם בן אונסו³² כדרך שנתבאר בהלכות הלוואה (סל"ב). אבל אם אמר הולך חפץ זה לפלוני שאני נותן לו במתנה³³ או שא לפלוני או היא זה לפלוני³⁴ יכול לחזור בו מן הדין אם הלה הוא עשיר אלא שיש בזה חסרון אמנה אם היא מתנה מועטת³⁵. וכל זמן שלא חזר בו יש לשלח לעשות שליחותו אפילו מת המשלח קודם שעשה שליחותו³⁶ ואין הורשים יכולים לבטל המתנה מיד השליח מפני שמצוה לקיים דברי המת³⁷ כשמסר ליד אחר בחייו³⁸;

קונטרס אחרון

דבר מצוה על כלל ישראל, ומצוה זו גרמתה היא עניות העני לכן זכה בה עני זה, כיון שמצוה ליתן לו למלואת מסורנו¹, ואף שזה יוכל להפטר ממנה מכל מקום כל ישראל מצווים לפרנסו, נמצא שנדר דבר מצוה. מה שאין כן במעשר, כלל ישראל יכולים שלא ליתן ללוי עשיר זה² ודו"ק:

הל' זכה פ"ד ה"ד (אף במתנה). דעה הב' בסוד ושו"ע סי' קכה ס"א, וסי' רמג ס"ג. ראה מ"מ ועינים.
מת משנת גשון שם. וראה גם לעיל או"ח סי' שמו ס"ב, וש"נ.
מט רמב"ם שם.
נ עיין סי' קנ"ה ס"א.
נא גיטין ד"ב, ב (הולך לאו כזי). רמב"ם שם. מור וש"ע סי' קכה ס"ה, וסי' רמג ס"ב. ולענין חוב, ראה לעיל הל' הלוואה ס"ב.
נב ר"ן גשון (ו, ב) ד"ה ירושלמי (שלישנות אלו כזי רק לענין חוב ופקידון). ובלעיל שם.
נג מדרכי ב"מ פ"ד רנו ש"ב. ה"ח"א סי' רמג ס"ב (וצריך עיין, דהא לא סתמא דעמי' (הרי במתנה מרובה דלעיל ס"ב) כיון דלא ידע כלל מהו. ובמדרכי אין הכרח כל כך, עיין שם (דמיי' שדע' הדרכ' בעדים). וצריך עיין.
נד ברייתא גיטין י"ד, ב. באוקיעתא דרב פפא. מור וש"ע סי' קכה ס"ה.
נה ברייתא שם כרבי מאיר. רב נחמן כתובות ס"א, ב (דהלכת' כרבי מאיר). מור וש"ע שם.
נו ר"ה בתום שם ג, א ד"ה ודא. מור וש"ע סי' רנ ס"ב, וסי' רנב ס"ב. מ"מ סי' קכה ס"א ל' שדך שם ס"ק.

לח ראה מ"מ ועינים.
 לו רש"י ב"מ ק"ה, ב ד"ה שכני העיר (אינה סמוכה למצוקן). רמב"ם הל' שבנים פ"ד ת"ת. מור וש"ע סי' קעה ס"ג.
 לז גמרא שם (שכני העיר). רמב"ם מור וש"ע שם (מושבי העיר).
 לח ראה לעיל הל' הלוואה סוף ס"א.
 לט עיין סח"ע שם ס"ק צ (שכן משמע לשון הגמרא שכני העיר).
 מ ר"א"ש כתובות ס"א ס"ו. רבנו ירוחם במיושרים תיב יא ח"ד (מן סע"ד), במש' התום (שהו פרוש שכן שנגמרא שם). מור סי' רנ ס"ב. רמ"א סי' קעה ס"ג, וסי' רנ ס"ב. ועיין ש"ך סי' קעה ס"ק מה (שלא ראה מי שהולק בהו).
מא גמרא שם (שכן מקורב). רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
מב מושל כו, י. גמרא שם. לבוש שם ס"ג.
מג ראה גם לעיל הל' הלוואה סוף ס"א.
מד גמרא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
מה דברים ו, יד. רש"י שם. רמב"ם שם. לבוש שם. וראה גיטין תורה (ג) מה ע"ן לה.
מו אוצ"ל: ה' (ראה לק"ש י"ג ע"ן 55 הערה 2).
מז רבי יוחנן גיטין י"א, ב (לענין שחרור עבדים). רמב"ם

ציונים לקונטרס אחרון

זו כתובות סו, ב. טור וש"ע יו"ד סי' רנ ס"א, וראה גם לעיל הל' הלוואה ס"א, או"ח סי' רמב ס"ה,

הלכות מבירה ומתנה ושליח ואפמרופוס למ

ז וכן אם אמר לירשיו שכל אשר לו מסור בידם שיתנו לפלוני הייכים לקיים דברי המת אף על פי שבחיו היה יכול לחזור בו¹⁰. אבל אם לא אמר לירשיו שיתנו אף על פי שהוא נדר או נשבע ליתן לפלוני בין עני¹¹ בין עשיר יורשיו פמורים¹² שכוון שמת במלה שבועתו ואין כאן מצוה לקיים דברי המת כיון שלא דבר להם¹³. ואפילו צוה להם על ידי אחרים אינם צריכים לקיים דבריו עד שיצווים בפניהם וישתקו ויכללו את דבריו¹⁴. ואם לא הניח להם ירושה פמורים¹⁵ בכל ענין אפילו צוה להם ואפילו אב שצוה לבנו לפרוע חובו פמור אם לא ירש כלום כי מצות כיבוד אב אינה אלא בממון של אב¹⁶ כמו שנתבאר בהלכות כיבוד אב ואם¹⁷:

ח אין ליתן נכסיו¹⁸ במתנה¹⁹ לאחרים ואפילו לצדקה²⁰ ולהניח הורשים כך²¹ וכל העושה כן אין רוח חכמים נוחה הימנו ואפילו אין הירשים נוהגים כשורה²². אבל אם מניח גם לירשים דבר המספיק להם מותר²³ כמו שנתבאר בהלכות צדקה²⁴. ומדת הסדרות שלא להתנם עצמו עד ולא להיות בעצה בצוואה שמעבירין בה הירושה מהירש²⁵ אפילו מכן שאין נוהג כשורה לאחיו חכם ונוהג כשורה²⁶ כי שמא יצא ממנו זרע טוב והגן²⁷. ואפילו למעט זה ולהרבות לזה יש מי שאוסר²⁸ וראוי לחוש לדבריו: מן מדת החסידות שלא לקבל מתנה אלא לבטוח בה²⁹ שיתן לו די מחסרו שנאמר³⁰ ושונא מתנות יחיה³¹:

י הנותן מתנה לקטן³² אם יש בו דעת שנותנים לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו וכה במתנה שנתן לו ואינו יכול לחזור בו ולשלח ממנו פחות מזה לא וכה בה ויכול לחזור³³ מן התורה. אבל מבירי סופרים יש מי שאוסר³⁴:

יא הנותן לחבירו מעות לקנות דבר שיש לו שער קצוב וידוע והוסף המוכר לשליח הרי זאת התוספת מתנה ואינו צריך ליתנה כולה לבעל המעות אלא הציה³⁵ כי אין הרבר

נז שליח הירשביא¹ סי' נד ומוס' כג, משם הרא"ה ב"י מוס' ירב. ש"ך סו' רנב ס"ק ד וס"ק ז. נח ראה רמ"א סי' ירב ס"ו. נט מרדכי ב"ב רמז ריכה. שליח הירשביא סי' רא. רב"ש סי' שלה (צג, ב). גמ"א סי' רט ס"ו. סי' ריב ס"ו. סי' רנב ס"ב. ס שליח הירשביא שם. מ"ע שם ס"ק ה. ש"ך שם ס"ק ז. סא שליח הירשביא סי' נד. סב מור וש"ע סי' קו ס"א. סג הגהות אשרי כתובות פ"ט סי' ד. ב"י סי' קו ס"ג. סו' ד"ש סי' קז. סד הלכות אלו בשע"ר לא הגיעו לדיעו, וראה מור וש"ע ורמ"א י"ד סי' רט ס"ז. סה משנה ב"ב קל"ג, ב. מור וש"ע סי' רכב. סו נמוקי יוסף שם (סא, א) ד"ה מתני' הבותב. סז גמרא שם (ממנשה דיוסף בן יעקב). סח שם בתשנה. רמב"ם הל' נהלות פ"ו ה"א. ושו"ע סי' רכב. סט נוסקת הגמרא שם (שרבון פליגי עליה דרשב"ג). ע כתובות סו'ן, ס"ק"ב ר"ף שם (יה, א). רא"ש שם פ"ד סי' מו. עא הלכות אלו בשע"ר לא הגיעו לדיעו, וראה רמ"א י"ד	סי' רנב ס"א. עב ששאל ב"ב שם (לא תהי כי עבדו אחמנא). רמב"ם שם. מור וש"ע שם. עג גמרא שם (מברא כישא לברא מנא). רמב"ם שם. מור וש"ע שם. עד כתובות נג, א. א. לבוש סי' רפב. עה (בדעת אחרת מקנה אותו). ר"ן גיטין (ל, ב) ד"ה אמר רמ"א סי' רנב סמ"ו. סי' ער ס"א. וראה גם לקמן הל' הפקר ס"ה. ולענין מתנה שנתן הקטן, ראה לקמן הל' מציתא ס"ו. עט גיטין ס"ה, א. מור וש"ע סי' רנב סמ"ו. פ ש"ך סי' רמג ס"ק ז (שאין דילוק בין דעת אחרת מקנה או לא, אלא באגז ונוטלו וכה מותרות ופחות מזה הוא רק מרדכי שלום) (ודבריו צ"ג, דקט חמיריצה (מצא"ת)). לאביו, ומקטס פיהא אחריו (דברו כמו אגוז ונוטלו), ואפילו הכי אין במציאתו אלא משום דרכי שמוס' דיתק ב"י דף יב, א. עיין שם וצריך עיון. פא כתובות צח, ב. מור וש"ע סי' קפג ס"ו.

מ הלכות מבירה ומתנה ושליח ואפוזרופוס

ידוע למי נתן מתנה זו להשליח או להמשלח⁹⁹, ויש אומרים¹⁰⁰ שאפילו פירש לו המוכר שנתנה לו צריך ליתן חצייה להמשלח הואיל ועל ידי מעותיו באה לו הנאה זו. וירא שמים יחוש לדבריהם¹⁰¹. וכן ככל הנאה שבאה לשליח על ידי שליחותו¹⁰².

אבל אם הוא דבר שאין לו שער קצוב חייב ליתן הכל להמשלח¹⁰³ כי אין כאן מתנה אלא מקח בול¹⁰⁴ אך על פי שבשאלחו אמר לו לקנות ביוקר. וכן אם נתן לו למכור¹⁰⁵ דבר שאין לו שער קצוב וידוע¹⁰⁶ ומכר ביוקר ממה שאמר לו¹⁰⁷ הכל גרם מזל המשלח¹⁰⁸:

יב וכן אם נתאנה המוכר בשוויי המקח והוא נכרי שאין צריך להחזיר לו אונתו¹⁰⁹ חייב ליתן הכל להמשלח שהרי הנכרי היה סבור שאין המקח שוה יותר מן המעות שקיבל ונתן הכל לבעל המעות¹¹⁰. ומכל מקום אם יש לו שער קצוב וידוע והנכרי מעה בו¹¹¹ בין שמקבל בעל המעות קצבתו דיו. אלא שכיון שעל ידי מעותיו באה הנאה לשליח יתן לו החצי¹¹² לפי סברא האחרונה¹¹³.

אבל אם לא מעה בשוויי המקח אלא במדה או משקל או מנין¹¹⁴. וכן אם שלחו למכור סחורתו ומכרה לנכרי ומעה הנכרי בחשבון המעות אינו צריך ליתן כלום למשלח¹¹⁵ שהמעות בחשבון הוא דבר בפני עצמו ואינו שייך למקח כלל¹¹⁶ לפיכך אין אומרים בזה על ידי מעותיו או סחורתו של משלח באה לו הנאה זו¹¹⁷ שהרי אם היה רוצה היה מחזיר לנכרי מעותו¹¹⁸ כדי לקדש השם¹¹⁹:

יג וכל זה כשהתוספת אינה באותו דבר עצמו שנתן המשלח לשליח אלא בתמורתו כגון שהוסיפו סחורה בעד מעות שנתן לו או מעות בעד סחורה. אבל אם ניתורתו מעות ממעות שנתן לו¹²⁰ מחמת שהוסיפו בסחורה כמעות¹²¹ אפילו הוא מעות במדה או משקל או מנין וכן כל נתורתה סחורה מחמת שהוסיפו כמעות במעות אפילו הוא מעות בחשבון חייב ליתן כל המותר למשלח לפי שלא יצא המותר עדיין מרשות משלח כלל שזכה בו השליח כי כל זמן שהוא ברשות השליח הרי הוא כברשות משלח ממש¹²² ששלחו של

מ, בשם ר"י. מור סי' קפג ס"א. במ"ע שם ס"ק כא.

צד טור שם בשם ר"י (חולקין). במ"ע שם.

צה פרישה ס"ק פ. ב"ח שם ס"ב. וירא נעם אליעזר סי' ה אות ג.

צו לדלעל ס"א.

צז הגהות מייסונויות בתשובות סוף ספר קנין סי' כב, בשם תשובת רב צנז (בשעסקי שנתים חולקים). ורמ"א שם ס"ז.

צח תוס' ורא"ש שם בשם ר"י (כששלחו לקבל מעות מהנכרי). מור וש"ע שם.

צט תוס' ורא"ש שם. מור וסמ"ע שם ס"ק כא.

ק ב"י ד"ה ונראה לי (שלקח גם הר"ף יודה בזה). ש"ך שם ס"ק יג.

קא תוס' ורא"ש שם. מור שם.

קב ראה לקמן מ"א.

קג הגהות מייסונויות בתשובות סוף ספר קנין סי' כ, בשם ח"ד"ם מרומבבור (פראג) סי' תקנ"ג (ששכח הגוי מקנתו). מור וש"ע שם ס"ח.

קד הגהות מייסונויות בתשובות שם בשם רבי אליהו ב"ד מנחם (הרמעה הגוי). ורמ"א שם ס"ז.

קה תשובת מדר"ם מרומבבור. שם. במ"ע שם ס"ק כו.

פב תש"י שם ד"ה יש לו קצבת. רבנו האי ב"י המקח שערו (פו, ב). שליח המיוחד לרצב"ן סי' ב. הובא בב"י שם ד"ה כתוב בתשובות. ורמ"א שם ס"ו (כשאמר בפירוש הכל שליח).

פג ר"ף שם (ג, ב). והעם שבאה לו הנאה זו ע"י בעל הבית). בפירוש ה"ר"ן שם ס"ד"ה גמ' כאן (הריני אפילו נתן בפירוש שליח). ורא"ש שם פ"א סי' פו, ותוס' שם ד"ה אמר רב פאפ, בשם ר"ה (מעט ה"ל).

פד ראה ש"ך שם ס"ק יב. מ"ז שם ס"ז.

פה ראה לקמן ס"ב.

פו נגזר שם. מור וש"ע שם.

פז תש"י שם ד"ה דבר שאין לו קצבת.

פח רמב"ם הל' שולחין פ"ב הל' טו. טור וש"ע סי' קפה ס"א.

פט כסף שנתנה שם. במ"ע שם ס"ק ב.

צ מורכבי כתובת רמז תנן, בשם הרשב"ם. ב"י שם ריש הסימן. במ"ע שם.

צא מורכבי שם בשם ראב"ה. הגהות אשרי שם פ"א סי' מו.

צב כבורות י, רע"ב. ש"ע סי' רכו סל"ז. לקמן הל' אונאה ס"א. הל' מותר ומשקלות ס"ב. הל' נזקו מנון ס"א.

צג תוס' בתובת צח, ב"ד אמר, ורא"ש שם פ"א סי'

הלכות מבירה ומתנה ושליח ואפטרופוס מא

אדם כמותו ככל דיני התורה¹⁰⁷ ולכך לא זכה הנכרי מעולם כמותו זה¹⁰⁸. ולא יאמר השליח אחויר לנכרי מעותו לקדש השם¹⁰⁹ כי בשלוי או של נכרי הוא רשאי לקדש השם ואינו רשאי לקדש השם בשל אחרים¹¹⁰. וכן בכל כיוצא בזה:

יד וכל זה כשנתן משלח לשליח בסתם אבל אם אמר לשליח מכור בכך וכך או קנה בכך וכך והמתיר שלך הרי הכל שלו בכל ענין כי שוב אינו יכול לחזור בו המשלח כלל אף על פי שהשליח שתק ולא ענהו כלום כשאמר לו כן¹¹¹:

מן ואין השליח רשאי למכור לעצמו¹¹² או לקנות מעצמו מפני החשד¹¹³ שיהשירו שמואל לעצמו¹¹⁴ אלא אם כן אמר לו המשלח סכום המקח קצוב¹¹⁵ (והמתיר שלך¹¹⁶) שאז מקחו קיים אם יתרצה לו המשלח¹¹⁷.

וכן אפטרופוס אינו רשאי למכור כלום לעצמו¹¹⁸ אפילו מוכר על פי בית דין¹¹⁹. אבל מותר לו לקבל מעות של היתומים¹²⁰ למחצית שבר או לשליש ורביעי כמה שיפסקו לו הבית¹²¹ דין שאז אין חשד בדבר כי מה לי הוא מה לי אחר מה שאין כן במבירה¹²² שאפשר שאחר ויסוף על שומת בית דין¹²³ יש חשד בדבר.

והאפטרופוס אינו רשאי למכור אלא סחורה¹²⁴ אבל לא קרקעות ומטלטלין אלא לפרנסתם¹²⁵ או שנראה בעיניו שהוא תועלת היתומים¹²⁶ לישא וליתן בדמיהם אבל למכור ולהניח המעות אסור¹²⁷ משום שבח בית אביהם שהוא נוי וכבוד להם¹²⁸ כשיש להם חפצים הרבה:

מן ואסור לאפטרופוס להכניס סחורות היתומים בספק סכנה אף על פי שהוא עושה כן בשלוי¹²⁹. לפיכך לא ישלח סחורתם בדרך ים¹³⁰ שהים נותן בשפע ונותל בשפע¹³¹ ולא בדרך שיש בה ספק לסמים¹³² וכן כל כיוצא באלו. אלא אם כן הוא יוין שאם ישהנו כאן עד שימכר יש לחוש שמא יהימין הרי זה עושה בדרך שעושה בשלוי וכן כל כיוצא בזה¹³³:

קט נמקו וספק ב"ב (סו, א) ד"ה אמר המחבר, בישם הראב"ד. ב"י סי' רצ סמ"ו (שאין בו בית מדרשו).
קט"א סי' רצ ס"ח.
קב רמב"ם הל' נחלות פ"א ה"א. מור וש"ע שם ס"ח. סמ"ע שם ס"ח ב.
קבא באר הגולה שם.
קבב ראה לעיל הל' הלאה ס"ח.
קבג בדלקמן סמ"ו, באיחא אופן עוסקים במהורה.
קכד בריתא גיטין נב, א (תאכליל). מור וש"ע סי' רצ ס"א.
קכה סמ"ע שם ס"ק מו וס"ק כמ.
קכו ברייתא שם. מור וש"ע שם.
קכז רש"י שם ד"ה אבל לא לחגיגה (במעט הב'). סמ"ע שם ס"ק כמ.
קכח ש"ת הרשב"א ה"א סי' א"צ. ר"ן כתובות (נה, א) ד"ה שמוך מ"ח הל' נחלות פ"א ה"ג. ש"ע סי' רצ ס"א.
קכט רשב"א ומ"מ שם. ש"ע שם.
קל רשב"א שם. עפ"י ספרי בריכה פ"סקא יג.
קלא מ"מ שם. ש"ע שם.
קלב רב אשי כתובות ק, ב. רמב"ם שם. ש"ע שם ס"א.

קו הגינה י, ב. וראה גם לעיל או"ח סי' רנב ס"א, וש"נ וראה אמרי יעקב ס"ק ע.
קי תשובת מר"ם טרוטנבורג שם.
קיח תשובת מר"ם טרוטנבורג שם. מור וש"ע שם ס"ח.
קט תשובת מר"ם טרוטנבורג שם. מור וסמ"ע שם ס"ק כה. וזה"ל לקנות הל' מציאה ופקדון מליח.
קי חזקוניק שורש קנה ענין א. שור"ע סי' קפה ס"ד.
קיא טור ושו"ע סי' קטח סמ"ג.
קיב סמ"ע שם ס"ק כו. וכדלעיל הל' הלאה ס"ח, וש"נ.
קיד רש"י פסחים יג, א וב"מ לה, א ד"ה ואין מוכרין לעצמו. וכדלעיל שם.
קיד סמ"ע שם. (ענין סי' עג סמ"ג, ולעיל שם, דף אחד שותת ב"ד איכא חשדא. וצריך עיון).
קטו לישב הצ"ע שבצנין הקדמם (מה שאין כן בשנות ב"ד שחתרו לבעלים, כדלעיל שם).
קטז ראה אמרי יעקב ביאורים ד"ה שאז.
קטז שם סמ"ל. סמ"ע סי' רנב ס"ק מא.
קיח ברייתא ב"מ לה, א. לפרוש הדיישהי סי' רנב ס"ק כא (בפקדון). באר הגולה הל' רצ ס"ח ס"ק ג (שכ"ה גם באפטרופוס כשמוכר לעצמו).

מב הלכות מכירה ומתנה ושליח ואפוטרופוס

זין הנותן מעות לחבירו לקנות לו^{קק} קרקע או ממלמלין^{קק} והלך וקנה לעצמו במעות שלו^{קק} הרי זה רמאי. ואם המוכר אינו מתרצה^{קק} למכור למשלח מותר לקנות לעצמו. ומכל מקום צריך להודיע תחלה למשלחו^{קק} כדי שלא יחשדנו^{קק}. ואם חושש שמא בתוך כך יקדימו אחר אינו צריך להודיעו^{קק} תחלה אלא אחר כך^{קק}. ואם קנה במעות המשלח חייב ליתן לו המקנה אף על פי שקנהו לעצמו^{קק}.

הלכות אונאה וגניבת דעת

דיני אונאה וגניבת דעת וכו' ל"ב סעיפים:

א אסור לאדם להנות את חבירו בן במקחו^א ליקח כולל ממה שהוא שוה אפילו פרוטה אחת^ב בין בממכרו למכור ביוקר ממה שהוא שוה אפילו פרוטה אחת ואם הונה עובר בלא תעשה^ג. שנאמר^ד ובי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תנו איש את אחיו. ולא יאמר שמא שוה כך וכך במקום פלוני או לזמן פלוני ישוה כך כי אין בזה הרבר אלא מקומו ושעתו^ה:

ב עבר או מעהו והונה חייב להחזיר האונאה אם היא שתות שיווי מקח כגון שמכר שוה שש בשכע או שקנה שוה שש בחמש או שהיא שתות מעות כגון שמכר שוה חמש בשש או שקנה שוה שבע כשש^ו. אבל אם אין בה לא שתות שיווי מקח ולא שתות מעות אין צריך להחזיר^ז לפי שכן הוא דרך מקח וממכר שאין הלוקח והמוכר יכולים לבזק דמי המקח בצמצום^ח ודרך העולם למחול מעות עד שתות^ט אם המעות הוא בשיווי המקח^י ולא במדה ומשקל ומנין^{יב} הסחורה או המעות^{יג} כמו שיתבאר^{יד}:

ג אבל לבתחלה חייב להודיעו מעותו^{טו} אפילו על פרוטה אחת^{טז} ולא יונה אותו. ואף שיש להסתפק^{יז} ולומר שכל פחות משתות אין שם אונאה עליו כלל אלא דרך מקח וממכר הוא כי לפעמים הלוקח הפך במקח ומוסיף עליו דמים יותר משיווי ופעמים

ז משנה ובריתא ב"ב דף ע"ח ב' כותלת דשטאל (בין שתות מקח בין שתות מעות). רבא ג' ב' (שתות קנה ומוכרו אונאה). מור וש"ע סי' רכ"ב.
ח רבא שם (פחות משתות נקנה מקח). מור וש"ע שם ס"א.
ט רש"י קדושין נ"ב, ב' ד"ה תויר. רא"ש פ"ד סי' כ' ד"ה גופא. מור סי"ה. סמ"ע סי' כ'
י גמרא נ"ט, ב' (מהולד). רמב"ם שם ה"ג (דרך הכל למחול ב'). רא"ש וזור שם. סמ"ע שם.
יא רש"י קדושין שם. סמ"ע סי' רלב ס"א.
יב רבא קדושין שם. מור וש"ע סי' רלב ס"א.
יג רמב"ם הל' מכירה פמ"ו ה"ב. מור וש"ע שם.
יד מעוף ה.
טו רא"ש ב"מ פ"ד סי' כ' ד"ה גופא. מור וש"ע סי' רכו ס"ג.
טז כדלעיל ס"א.
יז ראה לקמן ס"ב' בצנינים (המעם שלא פשט הרא"ש ספיקו מתניי לוד שבשמיני נ"ט, ב').

קלג ברייתא קדושין ט"ז, א. מור וש"ע סי' קנ"ג ס"ב.
קלד רמב"ם הל' מכירה פ"ז ה"י. ש"ע שם.
קלה כולקטן בהמשך המעוף.
קלו ראה סמ"ע ס"ק ג'.
קלז גמרא שם. מור וש"ע שם.
קלח ראה רש"י שם ד"ה ומקשינן. סמ"ע שם ס"ק ד'.
קלט גמרא שם. מור וש"ע שם.
קמ רמב"ם שם ה"א. ש"ע שם.
קמא חז"נים שם ה"ב. בעל העיפור בשלישות מוזן (נד', א). ומבין קדושין שם. מור וש"ע שם ס"ג.
א משנת ב"מ נ"א, א. מור וש"ע סי' רכו ס"א.
ב לוי ב"מ נ"ה, א. רא"ש שם פ"ב סי' כ' ד"ה נגז' וליתני, כשם הרמ"ה. טור סי' רכו ס"ב. רמ"א שם ס"ה. וראה לקמן פ"ג אם ההררים אמורים גם בפחות משתות.
ג רמב"ם הל' מכירה פ"ב ה"א. מור וש"ע שם ס"א.
ד ויקרא ה', יד. גמרא שם. סמ"ע שם ס"ק א.
ה רבנו ירוחם במישרים נתיב ט' ח"ג (ג), ב"י ס"ט.
ו רמב"ם הל' מכירה פ"ב ה"א.